

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Методологія наукової діяльності»
обов'язкових компонент
освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти**

081 Право (правозастосування)

**за темою – «Оприлюднення та апробація результатів наукових досліджень
як процес комунікації з науковою спільнотою»**

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін Протокол
від 29.08.2023р. № 2

Розробник:

завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук, доцент Лук'янихіна О.А.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародних економічних відносин ННІ бізнес-технологій "УАБС" СумДУ, доктор економічних наук, професор Таранюк Л.М.
2. Професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, професор Осадчий Ю.Г.

Навчальні питання:

1. Форми комунікацій науковців з науковою спільнотою.
2. Реферат, його види. Тези як засіб попереднього інформування.
3. Наукова стаття, її мета і типова структура, вимоги.
4. Монографія, її мета і типова структура, вимоги.

Рекомендована література:

Основна

1. Зацерковний В. І. Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2017. 236с. URL: https://isp.kiev.ua/images/Page_Image/Library/Methodology/Zatserkovny_Tishayev_Demidov.pdf.
2. Данильян О.Г., Дзьобань О.П., Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків : Право, 2017. 448 с. С.344-365. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_2032_60626625.pdf
3. Байлов А.В., Литвин О.М., Чумак В.В. Науково-дослідницька діяльність студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів: довідник молодого вченого / за заг. ред. О.М.Головка. Харків: ХНУВС : Тім Пабліш Груп, 2016. 363 с., С.244-262, С.250-260
4. Вимоги до опублікованої монографії, що подається на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 вересня 2019 року № 1220
5. Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України Наказ МОН від 15 січня 2018 р.№32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0148-18#Text>

Допоміжна

6. Кислий В.М. Організація наукових досліджень : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2011. 224с., С.118-149, С.180-182.
7. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Міністерство освіти і науки України: Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>, www.osvita.com.
2. Open Science in Ukraine. URL: <https://openscience.in.ua/ua-journals>
3. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. сайт URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Інтернаука; видавничий дім. сайт URL: <https://www.inter-nauka.com/ua/poleznaya-informatsiya/doi/>
5. Сайт журналу «Право і безпека». URL: <http://pb.univd.edu.ua/index.php/PB>

Текст лекції.

1. Форми комунікацій науковців з науковою спільнотою.

Кожне наукове дослідження обов'язково має завершуватися апробацією його результатів та впровадженням у практику.

Апробація – критична оцінка з боку наукового співтовариства наукових досліджень здобувача. Оцінці підлягають не тільки кінцеві, але й проміжні результати роботи.

Апробацією вважаються опубліковані результати наукового дослідження, а також виголошені та опубліковані за результатами науково-практичних конференцій, симпозіумів, конгресів тощо. Для того, щоб ознайомити широку наукову громадськість і фахівців-практиків з результатами проведених науково-дослідних робіт, використовують публікації в спеціальних і науково-популярних виданнях.

Найпоширенішими способами доведення до наукової спільноти результатів дослідів є: участь вченого у різних заходах наукового співтовариства; публікації здобувача у вигляді рефератів, тез доповідей, наукових статей, монографій тощо, а також отримання патентів на винахід, корисну модель чи промисловий зразок.

До таких публікацій належать монографії, брошури, статті, підручники та навчальні посібники, які містять нові наукові результати та конкретні пропозиції щодо їх використання (з огляду на їх важливе теоретичне та практичне значення). ДСТУ 3017–95 "Видання. Основні види. Терміни та визначення" визначає: видання – документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам державних стандартів, інших нормативних документів щодо видавничого оформлення і поліграфічного виконання.

Публікація як форма оприлюднення та певної апробації наукових результатів має на меті:

- 1) оприлюднити результати науково-дослідної роботи;

2) встановити пріоритет автора (дата підписання публікації до друку – це дата пріоритету науковця);

3) засвідчити особистий внесок дослідника в розробку наукової проблеми (це досягається завдяки посиланням на власні публікації та включення їх до списку використаних джерел);

4) підтвердити достовірність основних результатів і одержаних висновків;

5) підтвердити факт апробації результатів наукового дослідження;

6) зафіксувати завершення певного етапу наукового дослідження чи науково-дослідної роботи у цілому;

7) забезпечити первинною науковою інформацією суспільство, сповістити наукове товариство про появу нового наукового знання;

8) зробити їх об'єктом вивчення та оцінки широкого кола наукової громадськості.

Для того, щоб підготувати матеріал до друку, спочатку складають план-проспект і систематизують результати дослідження (другорядні та вже надруковані раніше відомості не повинні розміщуватися в підготовлюваних виданнях). Далі згідно з вимогами видання компонується необхідний матеріал, викладений лаконічною науковою мовою, з використанням строго наукової термінології, завдяки якій вдається давати чіткі означення та характеристики наукових фактів, понять, процесів і явищ.

Науковим вважається видання результатів теоретичних і (або) експериментальних досліджень. Воно призначене для фахівців і для наукової роботи.

До науково-дослідних видань належать:

– монографія (науково-книжкове видання повного дослідження однієї проблеми або теми, що належить одному чи кільком авторам);

– автореферат дисертації (наукове видання у вигляді брошури авторського реферату проведеного дослідження, яке подається на здобуття наукового ступеня);

- препринт (наукове видання з матеріалами попереднього характеру, які публікуються до виходу у світ видання, в якому вони мають бути вміщені);
- тези доповідей, а також матеріали наукової конференції (неперіодичний збірник підсумків конференції, доповідей, рекомендацій та рішень);
- збірник наукових праць (збірник матеріалів досліджень, виконаних у наукових установах і навчальних закладах).

За обсягом розрізняють два види наукових неперіодичних видань:

- книга (книжкове видання обсягом понад 48 сторінок);
- брошура (книжкове видання обсягом від 4 до 48 сторінок).

Статус наукового видання потребує суворого дотримання видавничого оформлення видання. Зазначимо лише основні.

Вихідні відомості – сукупність даних, які характеризують видання і призначені для його оформлення, бібліографічної обробки, статистичного обліку й інформування читача.

Елементами вихідних відомостей є: відомості про авторів або інших осіб, які брали участь у створенні видання; заголовок (назва) видання; надзаголовні дані; підзаголовні дані; нумерація; вихідні дані; шифр зберігання видання; індекс УДК; індекс ББК; авторський знак, макет анотованої каталожної картки; знак охорони авторського права; міжнародний стандартний номер ISBN; випускні дані.

Вихідні дані включають: місце випуску видання, назва видавництва або організації, що володіє правом видання, і рік випуску (як правило, наводять у нижній частині титульного аркуша).

У **випускних даних** зазначають дату подання оригіналу на складання; дату підписання видання до друку; формат паперу і частку аркуша; вид і номер паперу; гарнітуру шрифту основного тексту; спосіб друку; обсяг видання в умовних друкованих аркушах, що приведені до формату паперового аркуша 60х90 см; обсяг видання в обліково-видавничих аркушах; номер замовлення поліграфічного підприємства; назву і повну поштову адресу видавництва і поліграфічного підприємства.

Випускні дані розміщують на останній сторінці видання або звороті титульного аркуша. Особливу складність викликає визначення наукового статусу статей. Слід враховувати, що газетні статті не кваліфікують як наукові.

2.Реферат, його види. Тези як засіб попереднього інформування.

Розглянемо види і вимоги до основних видів повідомлень:

Реферат може виступати у двох значеннях:

1 – короткий переказ змісту наукової роботи, книги або вчення, оформлене у вигляді письмової публічної доповіді;

2 – доповідь на задану тему, зроблена на основі критичного огляду відповідних джерел інформації.

Вимоги до написання реферату:

- має повністю відповідати змісту реферованого джерела;
- має містити точний виклад основної інформації без спотворень і суб'єктивних оцінок;
- повинен мати чітко визначену структуру.

Реферат, зазвичай, складається з трьох частин: вступу (обґрунтовується вибір теми, розкривається проблематика роботи, може містити вихідні дані реферованого тексту – назва, де опубліковано, в якому році, а також відомості про автора – П.І.Б., спеціальність, вчений ступінь, вчене звання); основної частини (розкривається зміст реферованого тексту, наводяться і аргументуються основні тези); висновків (доходять до загального висновку з проблеми, заявленої в рефераті.

6. Наукова стаття, її мета і типова структура, вимоги.

Наукова стаття – наукова робота, в якій викладено проміжні або кінцеві результати наукового дослідження, висвітлено окреме питання за обраною темою, сфокусовано науковий пріоритет автора, що робить результати дослідження надбанням фахівців.

Архітектоніка наукової статті ґрунтується на дослідженні наукової проблеми, комплексному розкритті фактів, об'єднанні їх у певну систему.

Стаття – найбільш поширена і обов'язкова форма опублікування наукових результатів дослідження. Її можна розглядати як найпростішу форму впровадження в практику наукових узагальнень.

Наукова стаття як форма апробації наукових результатів повинна складатися з таких структурних елементів, як:

- назва статті, яка стисло відображає головну ідею наукового дослідження;
- прізвище та ініціали автора;
- анотація (українською, російською, англійською мовами) – коротка характеристика змісту статті;
- вступ, в якому має бути наведена постановка наукової проблеми, її актуальність, зв'язок з найважливішими завданнями, що постають перед Україною, значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності.
- аналіз проблеми та огляд публікацій за темою;
- постановка задачі;
- результати дослідження;
- висновки;
- список використаних джерел.

Приклад:

Вимоги до структури наукової статті (журнал «Право і безпека»)

Структура тексту **оригінальної статті як теоретико-практичного дослідження** має містити такі елементи, назви яких виділяють на початку жирним шрифтом:

4.1. Постановка проблеми – постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;

4.2. Стан дослідження проблеми – аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим

присвячується означена стаття; *простий перелік прізвищ науковців не допускається;*

4.3. Мета і завдання дослідження – формулювання мети, цілей статті (постановка завдання); *метою дослідження не може бути дослідження саме по собі, має бути вказано на досягнення певного наукового результату, який буде отримано в процесі дослідження;*

4.4. Наукова новизна дослідження – нові знання, які планується отримати під час цього дослідження;

4.5. Виклад основного матеріалу – виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

4.6. Висновки – висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі; *вони мають бути органічно пов'язаними з назвою, метою та завданнями, проголошеною новизною дослідження.*

Експериментальне дослідження повинне мати частково інші елементи замість Викладу основного матеріалу, а саме: **Матеріали та методи досліджень, Результати досліджень, Обговорення результатів.**

Виданням, що публікує наукову статтю визначаються вимоги до технічного оформлення статті.

Статті наукового характеру друкуються переважно в наукових збірках або журналах.

Науковий журнал – журнал, що містить статті та матеріали досліджень теоретичного або прикладного характеру, призначений переважно фахівцям певної галузі науки. За цільовим призначенням наукові журнали поділяють на: науково-теоретичні, науково-практичні та науково-методичні. Особливе значення наукові статті мають для здобувача наукового ступеня доктора чи доктора філософії (кандидата наук). Крім зазначених, вони мають відповідати ще й таким вимогам:

1) статті мають публікуватись у провідних наукових фахових журналах та інших періодичних наукових фахових виданнях, їх перелік затверджує МОН України при дотриманні таких вимог, зазначених у «порядку формування

переліку наукових видань України», затвердженого МОН у 2018 році (їх поділяють на категорії – А, Б, В):

Категорія А присвоюється науковим виданням, які включені до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та/або Scopus. Таким журналам автоматично присвоюється статус фахових.

Категорія Б присвоюється іншим науковим фаховим виданням, які відповідають певним вимогам, прийнятим у світовій практиці, та які включені до інших (окрім зазначених вище) профільних міжнародних наукометричних баз даних.

Категорія В присвоюється всім науковим фаховим виданням, що включені до переліку на день затвердження цього порядку наказами МОН, а також може присвоюватися виданням, котрі були вилучені з категорії А або категорії Б, на термін два роки. Видання категорії В, яке протягом двох років не отримало права на присвоєння категорії А чи категорії Б, вилучається з переліку без права поновлення.

2) публікація не більше однієї статті здобувача за темою дисертації в одному випуску (номері) журналу (або іншого друкованого видання).

3) не зараховуються праці, в яких немає повного опису наукових результатів, що засвідчує їх достовірність, або в яких повторюються результати, опубліковані раніше в інших наукових працях, які входять до списку основних.

Повне опублікування основних наукових результатів дисертаційних робіт, які подаються на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук, є однією з вирішальних передумов атестації наукових кадрів. Тому особливе значення публікації мають для здобувачів наукового ступеня.

Кількість та якість публікацій з теми дослідження є критерієм оцінки цінності роботи. Вважається, що дисертація виконана на належному рівні, якщо з кожного її розділу і підрозділу можна підготувати статтю, а за її загальними результатами – монографію.

Зараз наукові статті у престижних журналах отримують власний

ідентифікатор (DOI) – ідентифікатор цифрового об'єкту – це присвоєний номер електронного документа в глобальній мережі Інтернет, завдяки якому суттєво спрощується пошук і використання матеріалів.

7. Монографія, її мета і типова структура, вимоги.

Наукова монографія – це велике за обсягом наукове книжкове видання одного або кількох авторів, яке містить повне і вичерпне дослідження якоїсь проблеми чи теми в конкретній, зазвичай вузькій галузі науки.

Монографія фіксує науковий пріоритет, забезпечує суспільство первинною науковою інформацією, слугує висвітленню основного змісту і результатів наукового дослідження.

Композиційна структура монографії, зазвичай включає такі елементи:

Титульний аркуш, анотація, перелік умовних позначень (за необхідності), вступ, основна частина, висновки, або післямова, література, допоміжні покажчики, зміст.

Монографія спрямована на наукову спільноту і за змістом і формою повинна відповідати призначенню і науковому жанру публікації.

Вимоги до монографій, які подаються здобувачами наукових ступенів кандидата та доктора наук визначено у Наказі Міністерства освіти і науки України від 23 вересня 2019 року [№ 1220](#).